

Nieuw verschenen

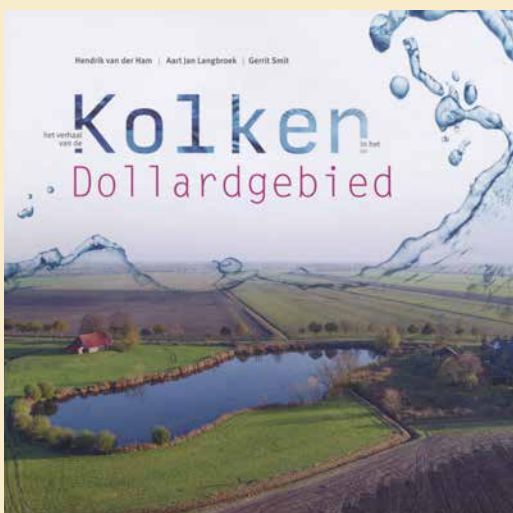
Elke aflevering van het tijdschrift bevat een bijdrage over een aantal recente publicaties. De nadruk ligt op boeken. Dit overzicht is nadrukkelijk niet volledig. Wilt u een uitgebreid overzicht van nieuwe boeken en artikelen? Bekijk dan bij voorbeeld de aanwinstenlijsten van de Groninger Archieven: [www.groningerarchieven > onderzoek > nieuw in de collectie](http://www.groningerarchieven.nl/onderzoek/nieuw-in-de-collectie).

Land en water

Kolken ontstonden ooit uit dijkdoorbraken tijdens hevige stormvloeden. Nu vormen deze binnendijkse wateren in het Oldambt kleine natuurgebieden binnen het agrarisch landschap. Door de eeuwen heen dienden ze als drinkplaats voor vee, stortplaats voor vuil, vis-, zwem- en schaatswater. Gerrit Smit, Aart Jan Langbroek en Hendrik van der Ham vonden er ruim dertig terug. In *Het verhaal van de kolken in het Dollardgebied* beschrijven zij hun speurtocht, de ontwikkeling van kolken door de tijd heen, de weergave op kaartmateriaal en de natuur. De tweede helft van het boek bevat van elke nog bestaande kolk de geschiedenis en een overzicht van de daar gevonden planten en dieren. De uitgave is prachtig geïllustreerd, onder meer met luchtfoto's.

Voor haar boek *Blauwe-Stad* over de nieuwe ontwikkeling van een meer en een dorp sprak Karin Sitalsing met vroegere bewoners van het gebied, plannenmakers, bestuurders en huidige bewoners van het nieuwe dorp aan het water en onderzoekt, of hier een dorpsgevoel kan ontstaan. Zie ook het interview met de schrijfster in aflevering 1 van *Stad&Lande* 2024.

Weiko Piebes en Heleen van Baalen beschreven en fotografeerden tijdens hun ruim drie weken durende reis door onze provincie, zoals ze zelf zeggen, alles wat ze tegen kwamen én aantrekkingskracht op hen uitoefende, dus een heel persoonlijke keuze. Zij publiceerden hun omvangrijke tekst, aangevuld met 2400 foto's in drie delen: *Het water verbindt. De Ommelanden: een hedendaags historisch reisverslag van de route*. Zij reisden echter per auto en bezochten ook het oosten van de provincie. Een origineel aspect van hun verslag is de aandacht



voor kunstwerken langs de route. Band vier geeft allerlei zoekmogelijkheden.

Het Kenniscentrum Landschap van de Rijksuniversiteit Groningen presenteert op haar website alle *masterscripties* van afgestudeerden in de landschapsgeschiedenis sinds 2007. Alleen al in 2023 waren er vijf over het waddengebied of Groningen: een onderzoek naar terpen en terpbewoning op de Nederlandse Waddeneilanden; naar brandstof zonder bomen in het terpen- en wierdenlandschap; naar de historische en ruimtelijke variatie van de verveningsprojecten in zuidelijk Westerkwartier tussen 1500 en 1900; over de Polderkaart van J.P. Koster en de rol van water in de bescherming van het Groningse landschap en over de verbanden tussen de landschapshistorie van het Reitdiepgebied en de Ploegschilderijen uit de periode 1918-1941. Te veel om hier afzonderlijk te beschrijven. Al deze en eerdere *masterscripties* zijn dus digitaal raadpleegbaar.

Oorlog. En vrede?

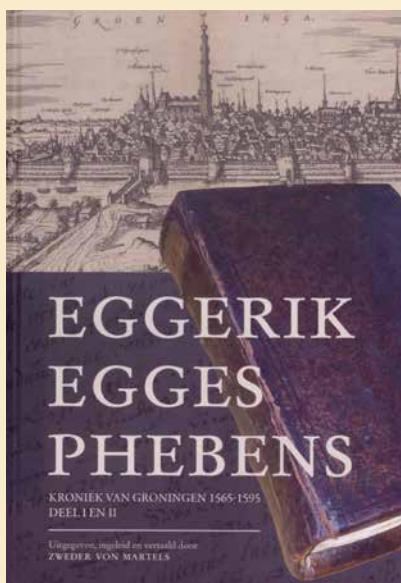
Zweder von Martels verzorgde van de (Latijnse) *Kroniek van Groningen* over de periode 1565-1595, dus de vroegste periode van de Tachtigjarige Oorlog in stad en provincie, van Eggerik Egges Phebens een vertaling en schreef een inleiding bij de uitgave. Zie verder de recensie in aflevering 1 van *Stad&Lande* 2024.

De landelijke April-meistaking van 1943 was in ons gebied vooral bekend vanwege de gebeurtenissen in Marum, maar nu is er ook

een publicatie over Pekela, verzorgd door het Kapiteinshuis Pekela: *Monografie van een bijna vergeten verzet. Een verslag van de gebeurtenissen rondom de April-mei-staking van 1943 in Pekela* met veel aandacht voor de ervaringen en herinneringen van de geïnterneerden, die de ellende overleefden.

Over Oost-Groningen gaat het ook in het laatste gedeelte van het boek *Poolse strijders over de Hondsrug. De bevrijding van Noord-oost-Nederland door de 1e Poolse Pantserdivisie*. De auteur Harold de Jonge, zelf oud-militair, wil de Polen hun plaats geven in de geschiedenis van de bevrijding van Noord-Nederland. Op 11 april 1945 kwamen ze aan in Ter Apel. Vandaar vochten ze zich een weg naar het noorden via Westerwolde en de Veenkoloniën tot ze op 22 april Duitsland introkken. Het boek besteedt vooral aandacht aan de lotgevallen van deze Polen, waarvan een groot aantal omkwam en de overlevenden niet terug konden naar hun eigen land. Het verhaal is zorgvuldig geïllustreerd, met veel portretfotootjes en heldere kaartjes.

Onroerend goed van Joodse eigenaren ging tijdens de Tweede Wereldoorlog in de gedwongen verkoop. De gemeente Groningen heeft laten onderzoeken wat haar rol was in deze gedwongen verkoop én het rechtsherstel na de oorlog. In 2022 verscheen hierover het rapport *Lege plekken*. Naar aanleiding hiervan ontving de gemeente in één geval een claim van nabestaanden. Dat betrof het huis van de familie Van Blankenstein. Over én tegen het rapport schreef Hubert van Blankenstein



In Groningen stond ons huis. Roof, onrecht en restitutie. In de woorden van de auteur zelf: een combinatie van een emotioneel beladen familie verhaal, egodocumenten geschreven tijdens en na de oorlog en onderzoeksjournalistiek. Hij maakt duidelijk wat het betekent om dit alles te ervaren. De gemeente heeft op advies van een door haar ingestelde onafhankelijke commissie deze familie excuses aangeboden en de schadeclaim gehonoreerd. Het college van B&W erkende het leed zoals de familie dat ervaren heeft. Het boek bevat overigens ook de tekst van het omstreden rapport.

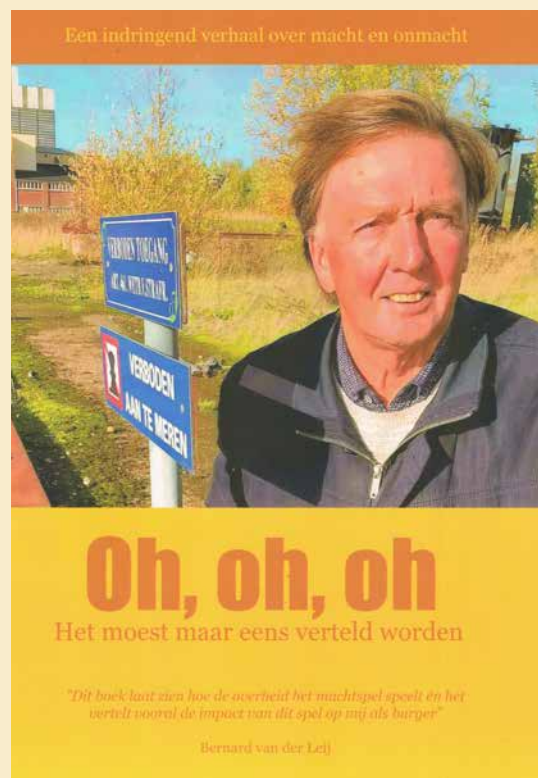
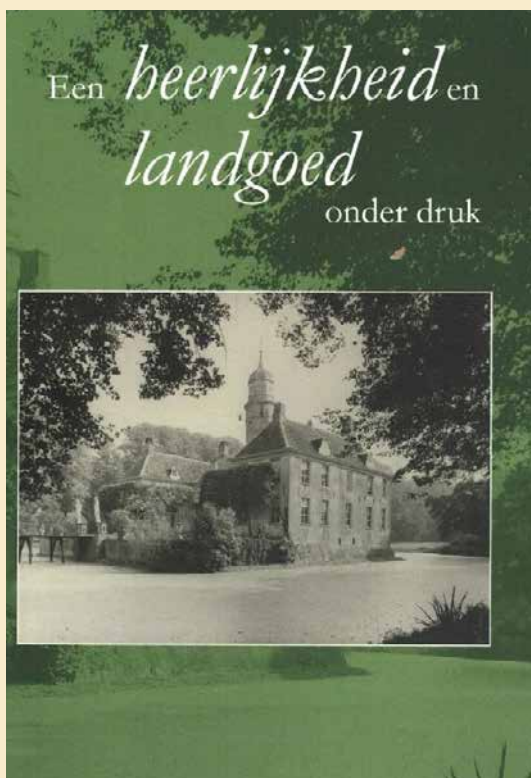
Recht en bestuur

In *Een heerlijkheid en landgoed onder druk*, het derde deel in de serie over het leven van Evert Jan Thomassen à Thuessink van der Hoop van Slochteren en zijn familie, van de hand van Peter Kamminga, staat de (rechts)positie van de heerlijkheid en het landgoed in de snel veranderende samenleving van de 19e en 20e eeuw centraal. Ook de familie kwam onder druk. In ieder geval één dochter beschreef de strijd van haar ouders om behoud van traditionele verhoudingen en oude voorrechten, als een wanhopige strijd, een uiting van wereldvreemdheid. Aan de orde komen bij voorbeeld het bezit en de heerlijke rechten

rond het Slochterdiep, maar ook marktrecht en pootrecht, die steeds vaker en feller werden betwist.

In februari van dit jaar verscheen het rapport, samengesteld door Anjana Singh, Lieuwe Jongmsma en Bram Tánzos: *De slavernij-geschiedenis van Groningen*. Daarbij gaat het om de betrokkenheid bij slavernij en handel in tot slaaf gemaakte mensen in de vroegmoderne tijd (ongeveer 1600-1800). De Verenigde Oost Indische Compagnie en de West Indische Compagnie profiteerden van de handel in slaven en gebruikten slaven op hun plantages. Het stadsbestuur was direct en indirect verbonden met zowel de VOC als de WIC. Welvaart verkregen door slavernij vond zijn weg terug naar de stad Groningen. De gemeenteraad gaf opdracht tot dit onderzoek en wil de resultaten ook gebruiken als basis voor aan te bieden excuses.

Bernard van der Leij beschrijft in *Oh, oh, oh*. *Het moest maar eens verteld worden* zijn meer dan 40 jaar durende strijd als directeur van Simmeren Schroot tegen de gemeente Groningen. Het is zijn verhaal, vanuit zijn beleving, over een conflict, dat begint met de uitdrukkelijke wens van gemeente en provincie Groningen om het familiebedrijf te verplaatsen van de Ulgersmaweg naar de Winschoterweg.





Bibliografie van gesignaleerde zelfstandige publicaties

- Blankenstein, Hubert van, *In Groningen stond ons huis. Roof, onrecht en restitutie* (S.l.: Verbum en Hubert van Blankenstein, 2023) 367 blz. ISBN 978-94-93028715.
- Jong, Harold de, tekst; Eefting, Lilian, eindred., *Poolse strijders over de Hondsrug. De bevrijding van Noordoost-Nederland door de 1e Poolse Pantserdivisie* (Assen, Koninklijke Van Gorcum, 2023) 159 blz. ISBN 978-90-23259862.
- Kamminga, Peter, *Een heerlijkheid en landgoed onder druk* ([Slochteren]: Vereniging van Vrienden van het landgoed Fraeylemaborg, 2023) 90 blz. ISBN 978-94-64-910797.
- Kapiteinshuis Pekela, *Monografie van een bijna vergeten verzet. Een verslag van de gebeurtenissen rondom de April-mei-staking van 1943 in Pekela* ([Nieuwe Pekela]: kapiteinshuis Pekela, 2023) 90 blz. Geen ISBN.
- Kenniscentrum Landschap, diverse auteurs, *masterscripties landschapsgeschiedenis* zie: www.rug.nl/research/kenniscentrum-landschap/voor-studenten/masterscripties/masterscripties.
- Leij, Bernard van der, *Oh, oh, oh. Het moest maar eens verteld worden* ([Groningen: Simmeren], 2023) 90 blz. ISBN 978-90-90380025. Ook digitaal raadpleegbaar op simmeren.nl. Bijlagen alleen digitaal.
- Phebens, Eggerik Egges, tekst; Martels, Zweder von, uitgave, inleiding en vertaling, *Kroniek van Groningen 1565-1595. Kroniek van hetgeen is verricht in Friesland en vooral rond Groningen in de tijd van de langdurige oorlog die omwille van de religie en de vrijheid werd opgenomen tussen de koning der Spanjaarden en de standen der provincies van Neder-Duitsland, die we de staten der Nederlanden noemen, namelijk vanaf het jaar 1565 tot het huidige jaar [1595]. Deel I en II inleiding en vertaling (Hilversum: Verloren, 2023) 327 blz. ISBN 978-94-64550887; deel III editie van de Latijnse tekst (Hilversum: Verloren, 2023) 316 blz.; digitaal raadpleegbaar op verloren.nl en www.groningerarchieven.nl*
- Piebes, Weiko, tekst; Baalen, Heleen van, fotografie, *Het water verbindt. De Ommelanden: een hedendaags historisch reisverslag van de route* (Veendam: Staalboek, 2022) 4 banden. 1379 blz. Band 1 ISBN 978-90-72938-59-6; band 2 ISBN 978-90-72938-60-2; band 3 ISBN 978-90-72938-61-9; band 4 ISBN 978-90-72938-62-6.
- Singh, Anjana, Lieuwe Jongsma en Bram Tánčzos, *De slavernijgeschiedenis van Groningen* (Groningen: gemeente Groningen, 2024) 24 blz. Digitaal raadpleegbaar op gemeente.groningen.nl. Geen ISBN.
- Sitalsing, Karin, *Blauwe-Stad. Een dorp in uitvoering en een poging het land naar onze hand te zetten* (Amsterdam/Antwerpen: Atlas Contact, 2023) 287 blz. ISBN 978-90-45045719.
- Smit, Gerrit, Aart Jan Langbroek en Hendrik van der Ham, *Het verhaal van de kolken in het Dollardgebied* (Assen: Koninklijke Van Gorcum, 2023) 215 blz. ISBN 978-90-23259848. 